Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 82/2023 vp)

Eduskunnan
perustuslakivaliokunta
28.2.2024

Asian tausta ja hallituksen esityksen tavoitteet

- Laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa (255/2014) tuli voimaan 1.5.2014. Lakiin on tehty sen voimaantulon jälkeen vähäisempiä, lähinnä muihin lainsäädäntöhankkeisiin liittyviä muutoksia, mutta sen toimivuudesta tai mahdollisista muutostarpeista ei ole aiemmin tehty laajempaa kartoitusta.

- Hallituksen esitys perustuu puolustusministeriön asettaman sotilaskurinpitoa ja rikostorjuntaa Puolustusvoimissa koskevan lainsäädännön muutostarpeita arvioivan työryhmän vuonna 2022 valmistuneeseen mietintöön. Mietintö oli yksimielinen.

- Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa. Samalla voimassa oleva laki kumottaisiin.

- Tavoitteena on varmistaa sotilaskurinpitoa ja rikostorjuntaa Puolustusvoimissa koskevan sääntelyn ajantasaisuus ottaen huomioon lain voimaantulon jälkeen tapahtuneet toimintaympäristön muutokset sekä voimassa olevassa lainsäädännössä käytännön soveltamistilanteiden yhteydessä havaitut ongelmat.
- Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi yhdeksää muuta lakia. Muutokset olisivat lähinnä teknisluonteisia.

Sotilaskurinpitomenettelyä koskevat säännökset

- Voimassa olevan lain säännökset liittyen sotilaskurinpitomenettelyyn on koettu toimiviksi.

- Säännökset on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 27/2013 vp).

- Sotilaskurinpitomenettelyä koskeviin säännöksiin esitetään lähtökohtaisesti vain teknisluonteisia muutoksia (esim. pykäläviittaukset).

Pääesikunnan rikostorjunnassa noudatettavat yleiset periaatteet

- Ehdotuksen mukaan kaikkiin rikostorjuntatehtäviin soveltuisi seuraavat periaatteet:
  - *Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen (4 §);* rikostorjuntatehtäviä hoitavien on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista.
  - *Suhteellisuusperiaate (5 §);* rikostorjunnassa suoritettavien toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.
  - *Vähimmän haitan periaate (6 §);* Pääesikunnan rikostorjunnassa suoritettavilla toimenpiteillä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi.
  - *Tarkoitussidonnaisuuden periaate (7 §);* Viranomaisen toimivallan tulee aina perustua nimenomaiseen säännökseen ja puututtaessa yksilön oikeuksiin tai velvollisuuksiin tulee puuttumisen perusteen olla säädetty laissa.

Yleiset toimivaltuudet rikostorjunnassa

- Hallituksen esityksessä ehdotetaan **uutta sääntelyä yleisistä toimivaltuuksista** kaikkiin rikostorjuntatehtäviin.
- Voimassa olevan lain mukaan Pääesikunnan esitutkintaa hoitavien virkamiesten sekä rikosten estämistä ja paljastamista hoitavien virkamiesten toimivaltuuksista säädetään poliisilaissa, esitutkintalaissa, pakkokeinolaissa ja muualla laissa. Tällainen viittaussääntely on aiheuttanut lainsoveltajalle tulkinnanvaraisuutta.
- → Tällä hetkellä turvaudutaan poliisin apuun.
- Ehdotettavat yleiset toimivaltuudet olisivat suppeammat kuin poliisilla.
- Sääntelyn tavoitteena on, että yleisten toimivaltuuksien avulla Pääesikunta kykenisi tarkoituksenmukaisesti hoitamaan sille säädettyjä rikostorjuntatehtäviä.

Yleiset toimivaltuudet rikostorjunnassa

- Henkilöllisyyden selvittäminen
- Paikan ja alueen eristäminen
- Turvallisuustarkastus
- Turvallisuustarkastuksen toimittaminen
- Haltuun otetun omaisuuden käsittely
- Voimakeinojen käyttö
- Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen
- Ampuma-aseen käyttö
- Sitominen

- Lisäksi tarkemmat säännökset voimankäytöstä ja sen edellytyksistä.

- Kyseisiä toimivaltuuksia arvioitaessa merkityksellisiä ovat etenkin perustuslain 7 §:n säännös oikeudesta henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 9 §:n säännös liikkumisvapaudesta, 10 §:n säännös yksityiselämän suojasta sekä 15 §:n säännös omaisuuden suojasta.

Yleiset toimivaltuudet rikostorjunnassa

- Ehdotettavat yleiset toimivaltasäännökset oikeuttaisivat Pääesikunnan rikostorjuntatehtävää hoitavan virkamiehen käyttämään julkista valtaa ja puuttumaan perusoikeuksiin tietyissä tilanteissa samassa tarkoituksessa kuin esimerkiksi poliisi oikeutetaan puuttumaan niihin poliisilain mukaan ja rajavartiomies rajavartiolain mukaan.

- Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen on lainsäädännössä osoitettu poliisin tehtäväksi.

- Perustuslakivaliokunta on aikaisemmissa lausunnoissaan katsonut, että poliisin toimivaltuuksia vastaavien valtuuksien säätäminen muulle viranomaiselle ei välttämättä ole sopusoinnussa perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluvan välttämättömyysvaatimuksen näkökulmasta (esim. PeVL 10/2016 vp, s. 3, PeVL 49/2014 vp, s. 2/I).

Yleiset toimivaltuudet rikostorjunnassa

- Puolustusvoimista annetun lain 23 § pitää sisällään vartio- tai päivystystehtävää suorittavan sotilaan sekä turvaamistehtävissä toimivien turvamiesten oikeudet voimakeinojen käyttöön.
- On syytä huomata, että Pääesikunnan rikostorjuntatehtävä ei kuitenkaan ole sotilaan vartio- ja päivystystehtävä eikä turvamiehen turvaamistehtävä. Siksi olisi erikoista, että tehtäviä hoitavat virkamiehet olisivat oikeutettuja käyttämään sotilaallisia voimakeinoja ja tarvittaessa myös heille luovutettua henkilökohtaista ampuma-asetta, mutta rikostorjuntatehtävässä eivät minkäänlaista henkilökohtaista voimankäyttövälinettä.
- Pääesikunnan rikostorjuntatehtäviä hoitavilla virkamiehillä tulisi kuitenkin olla tarvittaessa oikeus voimakeinojen käyttöön virkatehtävissä.

Yleiset toimivaltuudet rikostorjunnassa

- Yleisiin toimivaltuuksiin liittyvät säännökset ovat perusteltavissa rikoksen estämisen tai paljastamisen turvaamisella, sivullisille ja yhteiskunnalle aiheutuvan vaaran torjumisella sekä Pääesikunnan rikostorjuntatehtävää suorittavan virkamiehen työturvallisuuden varmistamisella.

  → Säännöksillä pyritään turvaamaan perustuslain 7 §:n 1 momentissa säädettyä oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.
- Koska säännöksillä puututaan perustuslain suojaamiin oikeushyviin, toimivaltuudet on tarkasti sidottu edellytyksiin, jolloin niitä voidaan käyttää.
- Esim. voimakeinojen käytössä olisi esityksen mukaan otettava huomioon mm. suhteellisuusperiaate, eli olisi arvioitava virkatehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.
- Lisäksi voimakeinoja voisi käyttää vain siinä määrin ja siihen saakka, kun laissa säädetyn virkatehtävän suorittamiseksi välttämättä on tarpeen.

Salaiset tiedonhankintakeinot

- Salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan 13 lukuun ehdotetaan useita perusoikeuksien kannalta merkityksellisiä säännöksiä, jotka olisivat uusia verrattuna voimassa olevaan lakiin sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa.

- Salaisia tiedonhankintakeinoja koskevat säännösesitykset on laadittu Puolustusvoimien maanpuolustukseen liittyvät erityispiirteet huomioon ottaen vastaamaan muiden rikos-torjuntaviranomaisten salaisia tiedonhankintakeinoja koskevia säännöksiä, jotka on aikanaan säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (esim. PeVL 5/1999 vp, PeVL 67/2010 vp, PeVL 36/2017 vp).

- Pääesikunnalle ei siis esitetä mitään sellaisia toimivaltuuksia, jotka eivät ole poliisin tai osittain Tullin tai Rajavartiolaitoksen käytettävissä.

- Ehdotetut säännökset merkitsevät puuttumista etenkin perustuslain 10 §:ään, jonka mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu sekä kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Yleiset edellytykset salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämiselle

- Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön yleisenä edellytyksenä olisi, että sillä voidaan olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi tarvittavia tietoja.
- Sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, seuraavia tiedonhankintakeinoja saataisi käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle: 1) telekuuntelu; 2) tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta; 3) suunnitelmallinen tarkkailu; 4) tekninen kuuntelu; 5) tekninen katselu; 6) henkilön tekninen seuranta; 7) tekninen laitetarkkailu; 8) peitetoiminta; 9) tietolähteen ohjattu käyttö.
- Peitetoiminnan käyttäminen edellyttäisi lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.
- Salaisen tiedonhankintakeinon käyttö olisi lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos käytön tarkoitus on saavutettu tai sen käytölle ei enää ole edellytyksiä.

Erityiset edellytykset salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämiselle

- Erityisistä edellytyksistä säädettäisiin aina täsmällisesti ja tarkkarajaisesti toimivaltuuskohtaisesti.
- Esimerkiksi tietojen hankkiminen telekuuntelulla tulisi kysymykseen vain hyvin vakavien rikosten, esimerkiksi Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, sotaan yllyttämisen, maanpetoksen tai törkeän maanpetoksen, estämiseksi.
- Myös esimerkiksi televalvonnan ja tukiasematietojen hankkimisen edellytyksenä olisi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta taikka teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvaan luvattomaan käyttöön.

Salaiset tiedonhankintakeinot maanpuolustusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten estämisessä ja paljastamisessa

Nykyisin jo Puolustusvoimien itsenäisessä käytössä olevat toimivaltuudet (säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella PeVL 27/2013 vp)

- Tukiasematietojen hankkiminen
- Tarkkailu, suunnitelmallinen tarkkailu
- Peitelty tiedonhankinta
- Tekninen kuuntelu, katselu ja seuranta (esine/aine/omaisuus/henkilö)
- Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan seuraavia itsenäisesti käytettävissä olevia toimivaltuuksia (voimassa olevan lain mukaan poliisi suorittaa PV:n puolesta)

- Telekuuntelu ja tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta
- Televalvonta
- Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella
- Tekninen laitetarkkailu

Täysin uudet toimivaltuudet

- Peitetoiminta ja peitetoiminta tietoverkossa
- Tietolähdetoiminta

Sotilasrikosten estämiseen esitettävät salaiset tiedonhankintakeinot

- Pääesikunnan sotilasrikosten estämistä hoitavien virkamiesten käytettävissä olisi kuitenkin vain seuraavat salaiset tiedonhankintakeinot:
  1) tukiasematietojen hankkiminen;
  2) suunnitelmallinen tarkkailu;
  3) peitelty tiedonhankinta;
  4) tekninen kuuntelu;
  5) tekninen katselu;
  6) esineen, aineen tai omaisuuden tekninen seuranta;
  7) teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen.
- Sääntely olisi kokonaan uutta.
- Voimassa olevan lain mukaan Pääesikunnalla on rikosten selvittämisessä käytettävissä vastaavat keinot (pl. peitelty tiedonhankinta).

Salaiset tiedonhankintakeinot

- Perustuslain 10 §:n 4 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa.

- Perusoikeuksien rajoitusten perusteena olisi vakavien, yhteiskunnan ja yksilönkin turvallisuutta vaarantavien rikosten estämis- ja paljastamisintressi sekä pyrkimys suojaamaan perustuslain 7 §:ssä jokaisen oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

- Pääesikunnalla on vakavien rikosten estämisessä ja paljastamisessa oltava riittävät keinot ja oikeudet käytössään. Toimivaltuuksia koskevassa sääntelyssä tulisi huomioida viimeaikainen turvallisuusympäristössä tapahtunut huomattava muutos.

- Lakiehdotuksen 93 §:ssä tarkoitetussa tehtävässä estetään ja paljastetaan rikoksia, jotka ovat selkeästi yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavia. Toiminnan tarkoituksena on tunnistaa, paljastaa ja estää Suomen sotilaalliseen maanpuolustukseen kohdistuvia sisäisiä ja ulkoisia uhkia, joita vieraiden valtioiden tiedustelupalvelut, yksittäiset henkilöt tai organisaatiot tarkoituksellisesti kohdistavat Suomeen.

Salaiset tiedonhankintakeinot

- Sotilasrikoksista esimerkiksi Puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvat rikokset ovat yhteiskunnan ja yksilönkin turvallisuutta vaarantavia. Säännöksillä pyritään nimenomaisesti estämään se, ettei esimerkiksi Puolustusvoimien vaarallista omaisuutta, kuten aseita ja räjähteitä päädy vääriin käsiin, esimerkiksi järjestäytyneiden rikollisryhmien haltuun tai jengirikollisuuden piiriin.
- Puolustusvoimien nykyiset käytössä olevat keinot esimerkiksi kameravalvonta tai työnantajan direktio-oikeuteen perustuva tilojen tarkastaminen ja hallinnointi eivät ole riittäviä keinoja estää edellä kerrottuja rikoksia.
- Ihmisten kollektiivinen turvallisuus samoin kuin yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja järjestäytynyt yhteiskuntaelämä ovat niin tärkeitä suojeluintressejä, että toimivaltuuksille on olemassa painava yhteiskunnallinen tarve ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste.
- Säännösehdotuksissa olisi huomioitu myös oikeusturvavaatimukset.

Oikeusturva

- Perustuslakivaliokunnan perusoikeusuudistuksen yhteydessä ilmaiseman käsityksen mukaan perusoikeuksia rajoitettaessa on huolehdittava riittävistä oikeusturvajärjestelyistä (PeVM 25/1994 vp).

- Seuraavien salaisten tiedonhankintakeinojen käyttäminen edellyttäisi tuomioistuimen myöntämää lupaa: telekuuntelu ja tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta (120 §), televalvonta, televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella tietyissä tapauksissa (123 §), tukiasematietojen hankkiminen (125 §), rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekninen kuuntelu (131 §), tekninen katselu (133 §), tekninen seuranta (135 §) ja tekninen laitetarkkailu (137 §).

- Esityksen mukaan jotta tuomioistuimella olisi riittävät tiedot lupa-asiain ratkaisua varten, tuomioistuimelle esitettävässä vaatimuksessa liittyen salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämiseen olisi mainittava esimerkiksi toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika sekä henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen.

- Lisäksi tulisi ilmoittaa tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja salaisen tiedonhankintakeinon käyttämisen edellytykset perustuvat.

Oikeusturva

- Perusoikeuksien suojan kannalta on huomioitava, että esityksessä ehdotetaan lisäksi seuraavaa sääntelyä:
  - *Kuuntelu- ja katselukielto (154 §);* säännös liittyen tilanteisiin/henkilöihin, joihin telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa.
  - *Tietojen hävittäminen (159 §);* Salaisella tiedonhankintakeinolla saatu tieto olisi hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi.
  - *Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen (160 §);* tilanteet, joissa keinon käyttäminen olisi keskeytettävä ja saadut tiedot ja muistiinpanot heti hävitettävä.
  - *Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen (161 §);* jos virkamies olisi kiireellisessä tilanteessa päättänyt esim. televalvonnan tai teknisen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuin katsoisi, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, tiedonhankinnan käyttö olisi lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot heti hävitettävä.
  - *Salaisten tiedonhankintakeinojen käytöstä ilmoittaminen (162 §);* tiettyjen keinojen käyttämisestä olisi viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu.

Oikeusturva

- Edellä kerrotuilla säännöksillä pyritään varmistamaan sekä tiedonhankinnan kohteen että sivullisten oikeusturva, koska säännökset rajoittavat salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämistä ja keinoilla saatujen tietojen hyödyntämistä silloin, kuin kyseisille toimille ei ole edellytyksiä.

- Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukaan jokaisella, jonka sopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt.

- Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä on korostettu muun muassa toimivaltaperusteiden täsmällistä ja ennakoitavaa laintasoista määrittelyä, välttämättömyyskriteerin tiukkaa tulkintaa, objektiivisia perusteita välttämättömien tietojen saamiselle, tuomioistuimen tai riippumattoman hallinnollisen elimen etukäteisvalvontaa, riippumatonta jälkikäteisvalvontaa ja tuomioistuimessa toteutettavan oikeusturvan saatavuutta.

Reserviläisten toimivaltuudet

- Uutta sääntelyä olisi, että reserviläinen voisi jo *normaalioloissa* avustaa maanpuolustusta vaarantavan rikoksen estämisessä ja paljastamisessa (93 §:n mukainen tehtävä) käyttäen seuraavia toimivaltuuksia: telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisessa syntyvien tallenteiden tutkiminen.

- Lisäksi Puolustusvoimien palveluksesta eroamisiän saavuttamisen myötä eronnut, rikostorjuntatehtäviä hoitanut reserviläinen saisi esityksen mukaan käyttää seuraavia toimivaltuuksia:
  - Henkilöllisyyden selvittäminen
  - Paikan ja alueen eristäminen
  - Turvallisuustarkastus
  - Turvallisuustarkastuksen toimittaminen
  - Tekninen valvonta
  - Salaiset tiedonhankintakeinot

Reserviläisten toimivaltuudet

- Riittävän koulutuksen saanut reserviläinen voisi käyttää edellä kerrotun lisäksi suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, teknistä seurantaa ja teknistä laitetarkkailua *poikkeusoloissa, puolustustilassa, liikekannallepanon* aikana tai kun TP on päättänyt asevelvollisuuslain 32 §:n 4 momentin nojalla kertausharjoituksesta tai mainitun lain 83 §:n nojalla ylimääräisestä palveluksesta.

- Uutena säännöksenä esitetään reserviläiselle oikeutta tietyissä normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa käyttää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimivaltuuksia sotilasrikosten selvittämisessä (88 §), jos reserviläinen on omassa virkatehtävässään pidättämiseen oikeutettu virkamies.

- Lisäksi reserviläisellä olisi oikeus välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen Pääesikunnan rikostorjuntatehtävää hoitavan virkamiehen ohjauksessa.

Reserviläisten toimivaltuudet

- Perustuslain 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Merkittävänä julkisen vallan käyttämisenä on pidettävä esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuvaa oikeutta käyttää voimakeinoja tai puuttua muuten merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin (esim. PeVL 20/2002 vp).

- Perustuslain 124 § ei kuitenkaan sinänsä suoranaisesti sovellu esityksessä ehdotettaviin säännöksiin, koska säännösten mukaan joitakin virkamiehen toimivaltuuksia voisi käyttää asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva reserviläinen, joka toimii osana Puolustusvoimien organisaatiota ja Puolustusvoimien virkamiehen ohjauksessa.

- Suomessa on asevelvollisuusarmeija ja reserviläisten toimintaa osana Puolustusvoimien organisaatiota ei voi rinnastaa yksityiseen ulkopuoliseen toimijaan. Tärkeää on, että Puolustusvoimat kykenee huolehtimaan lakisääteisistä tehtävistään. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen säännöksiä voidaan pitää valtiosääntöoikeudellisesti hyväksyttävänä

Huomioitavaa reserviläisten toimivaltuuksiin liittyen

- Toiminta olisi osa viranomaistehtävää ja reserviläiset toimisivat aina Puolustusvoimien virkamiesten ohjauksessa ja valvonnassa.
- Reserviläisiltä edellytettäisiin riittävää koulutusta ehdotettaviin tehtäviin.
- Vaikka asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa oleva käyttäisi julkista valtaa, tämä kuitenkin tapahtuisi tarkasti rajatussa tilanteessa ja osana viranomaistoimintaa. Julkisen vallan käyttöä ei luovutettaisi viranomaistoiminnan ulkopuolelle, esimerkiksi yksityiselle toimijalle.
- Perustuslakivaliokunnan käytännössä on vakiintuneesti katsottu, että annettaessa julkinen hallintotehtävä muun kuin viranomaisen tehtäväksi oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen varmistaminen edellyttää muun muassa, että asioita käsittelevät toimivat virkavastuulla (mm. PeVL 26/2017 vp, PeVL 8/2014 vp, PeVL 33/2004 vp).
- Laissa säädettäisiin myös reserviläisten virka- ja vahingonkorvausvastuusta.

Valvonta

- Koska hallituksen esityksessä esitetään perusoikeuksiin puuttuvia uusia toimivaltuuksia, keskeisessä roolissa perustuslain 21 §:ssä säädetyn oikeusturvan toteutumisen kannalta on se, että toimivaltuuksien käyttöä kontrolloidaan vahvan valvontajärjestelmän avulla.
- Lakiin esitetään otettavaksi säännös Puolustusvoimien asessorin sisäisen laillisuusvalvonnan tehtävästä.
- Säännöksessä on kyse laillisuusvalvontatehtävien osoittamisesta Pääesikunnan sisällä asessorille.
- Asiallisesti tämä ei muuttaisi nykytilaa, mutta asiasta säädettäisiin laissa asetuksen sijasta.
- Laillisuusvalvontatehtävä on tähänkin asti kohdistunut kaikkeen Puolustusvoimien toimintaan.
- Puolustusministeriön tehtävänä olisi Puolustusvoimien rikostorjunnan yleinen ohjaus ja valvonta.

Valvonta

- Eduskunnan oikeusasiamies harjoittaisi Pääesikunnan rikostorjunnan ulkoista laillisuusvalvontaa → Puolustusministeriö antaisi eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomuksen Pääesikunnan rikostorjunnassa käytettyjen salaisten pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen sekä Pääesikunnan rikostorjunnan suojaamisen käytöstä ja valvonnasta.
- Esityksessä ehdotettavien uusien toimivaltuuksien vuoksi toiminnan valvontaa on lisäksi tarkoituksenmukaista tehostaa.
- Tiedusteluvalvontavaltuutetun tehtäväksi lisättäisiin sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaalliseen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten estämisen ja paljastamisen valvonta.
- Toiminnan parlamentaarista valvontaa harjoittaisi eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta.